

Василь ІЛЬНИЦЬКИЙ,

кандидат історичних наук, доцент кафедри нової та новітньої історії України
Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
(Дрогобич, Україна) vilnickiy@gmail.com

ХАРАКТЕРИСТИКА КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ КРАЙОВОГО ПРОВОДУ ОУН

У статті на основі невідомих та маловідомих документів проаналізовано якісний стан кадрів керівного складу (провідників і референтів) крайового і окружних проводів Карпатського краю ОУН (1945 – 1954). Доведено, що карпатський край ОУН володів значним ресурсним потенціалом керівного складу, який відзначався і військово-організаційним, й ідеологічно-інтелектуальним та життєвим досвідом. Виявлено, що для з метою підготовки керівників проводів різних рівнів, підвищення професійності відбувалися різноманітні перманентні вишколи. Мали місце уведення в практику роботи системи переміщення кадрів та суміщення посад у проводах різних рівнів (за горизонталлю і вертикаллю) задля підсилення чи удосконалення їх роботи. Щодо більшості провідників та референтів встановлено детальні біографічні дані, які дозволили дати оцінку як кожному із підрозділів загалом, так і освітньо-професійному рівню їхніх кадрів. Виявлено, що неабияке значення мала карність керівників різних рівнів округи, що сприяло покращенню морального клімату серед керівництва.

Ключові слова: кадри, Карпатський край ОУН, референти, провідники.

Лит. 83.

Vasyl ILNYTSKIY,

Ph.D in History, Associate Professor of Ukraine Modern History Department
Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University
(Ukraine, Drohobych) vilnickiy@gmail.com

CHARACTERISTICS OF PERSONNEL POTENTIAL OF REGIONAL OUN

On the basis of unknown and little-known documents qualitative state personnel executives (leaders and assistants) regional and district wires of Carpathians OUN (1945 – 1954) were analyzed. It was proved that the highlands of OUN had significant resource potential management, military-organizational, and ideological and intellectual experience. It was found that in order to prepare managers wires of different levels, increase their professionalism various permanent training were held. Moving personnel and systems combining positions in the wires of different levels were put into practice (vertical and horizontal) to gain or improve their performance. For most leaders and consultants detailed curriculum vitae was set, which allowed to evaluate each of the units as a whole, and educational and professional level of their training. It was revealed that considerable importance was the punishment for leaders of different levels of districts, which helped to improve morale among management.

Key words: shots highlands OUN, officers, leaders.

Ref. 83.

Василий ИЛЬНИЦКИЙ,

кандидат исторических наук, доцент кафедры новой и новейшей истории
Украины Дрогобычского государственного педагогического
университета имени Ивана Франко
(Украина, Дрогобыч) vilnickiy@gmail.com

В статті на основі невідомих і малоизвестних документів проаналізовані якість стану кадрів керівного складу (проводників і референтів) крайового і окружних проводів Карпатського краю ОУН (1945 – 1954). Доказано, що карпатський край ОУН володів значительним ресурсним потенціалом керівного складу, який відзначався і військово-організаційним, і ідеологічно інтелектуальним і життєвим досвідом. Виявлено, що для з ціллю підготовки керівників проводів різних рівнів, підвищення професіоналізму проходили різноманітні постійні тренувальні заходи. Мали місце введення в практику роботи системи переміщення кадрів і совмещення обов'язків в провадках різних рівнів (по горизонталі і вертикалі) для посилення або удосконалення їх роботи. По більшості проводників і референтів встановлено докладні біографічні дані, які дозволили дати оцінку як кожному з підрозділів в цілому, так і освітньо-професійному рівню їх кадрів. Виявлено, що велике значення мала наказуваність керівників різних рівнів краю, що сприяло удосконаленню морального клімату серед керівництва.

***Ключові слова:** кадри, Карпатський край ОУН, референти, проводники.*

***Лит.** 83.*

Постановка проблеми. Вивчення якісного складу кадрового складу Організації Українських Націоналістів (ОУН) на тому чи іншому терені створює базу для належного дослідження всіх інших аспектів її діяльності [53]. Однак при підготовці такого типу досліджень виникає ціла низка проблем, головною з яких є відсутність широкого комплексу документації самої організації, тоді як інші джерела (спогади та документи радянських партійних і каральних органів) є неповними та суперечливими. Вирішення цього питання становить не лише суто наукову, але й чисто практичну проблему. Донедавна діяльність ОУН вивчалася лише в загальному. Причому зовсім не приділялася увага особистостям, які очолювали національно-визвольну боротьбу на різних теренах.

Аналіз останніх досліджень. Спеціальні дослідження із цього питання відсутні. Проте життєвий і підпільний шлях того чи іншого керівника був предметом наукових зацікавлень дослідників. Першою працею, де широко розглянуто питання кадрового складу керівних ланок підпілля ОУН 1940 – 1950-х років, зокрема крайового проводу Карпатського краю, став довідник Петра Содоля «Українська Повстанча Армія» [77; 78]. Незважаючи на те, що станом на 1994 – 1995 рр. величезний масив повстанських і радянських документів, які знаходяться в українських архівах, ще був недоступний дослідникам, автори вдалося досить вивірено з'ясувати функції основних працівників крайового проводу Карпатського краю, хоча, зрозуміло, у його праці наявні як помилки, так і, частіше, білі плями. Спробою доповнити працю П. Содоля інформацією з радянських документів є стаття Ігоря Марчука [69]. Також з'явилося досить багато публікацій, особливо в останні роки, які торкаються життя і діяльності окремих членів та працівників крайового проводу. Їх авторами або упорядниками є Микола Когут [58; 59; 60; 61], Роман Грицьків [50], Михайло Романюк [76], Олександр Іщук та Наталія Ніколаєва [55; 56], Володимир Мороз [72], Степан Лесів [64; 65], Нестор Мизак [70] та ін. Слід згадати, що коротка біографія першого крайового провідника Ярослава Мельника-«Роберта» була опублікована ще у той час, коли йшла визвольна боротьба [57].

Окремі біографічні дані про керівний склад крайового проводу містяться в регіональних дослідженнях діяльності ОУН, серед яких більшу цінність представляє праця Михайла Бориса про Долинщину [3]. Питання загибелі М. Твердохліба з'ясував

у ряді публікацій Михайло Зеленчук [52]. Важливі відомості про кадровий потенціал працівників Карпатського крайового проводу ОУН містяться у праці автора цих рядків [54]. Відсутність відповідних досліджень щодо Карпатського краю ОУН серйозно гальмує вивчення діяльності підпілля на території Івано-Франківської, Закарпатської, Чернівецької та південної частини Львівської областей. Частково вирішити дану проблему покликана ця стаття.

Мета нашого дослідження – проаналізувати якісний стан кадрів керівного складу (провідників і референтів) крайового і окружних проводів Карпатського краю ОУН (1945 – 1954).

Хронологічні межі визначаються часом створення крайового проводу ОУН Карпатського краю на базі Станиславівського обласного проводу (кінець 1944 р. – початок 1945 р.) та датою ліквідації його останнього члена, М. Твердохліба, у травні 1954 р.

Виклад основного матеріалу. На початковому етапі функціонування Карпатського краю ОУН проблем із наповненням референтур крайового проводу майже не було. Проте з роками боротьби фахові кадри гинули, а нові не встигали підготовлюватися. Саме тому керівництво Карпатського крайового проводу ОУН писало: «Бережіть кадри організації, бо це основна сила прогресу в нашій боротьбі і роботі» [83, 6–8]. Станом на березень 1945 р. у Карпатському крайовому проводі ОУН усі посади були заповнені [81, 243]. Проблеми у кадровому забезпеченні крайового проводу (а також окружних, а особливо районних проводів) розпочалися у другій половині 1946 р. З часом ця проблема в ОУН набула ще більшої гостроти, однак на рівні крайового проводу вона була не настільки відчутною, як в округах, надрайонах і районах [42, 186].

Щодо членства в організації вводилася нова градація: член організації, кандидат в члени організації та «симпатик». До членів організації відносилися підпільники, які були добре відомі серед свого оточення і проявили себе на конкретній роботі (акціях). Ті, що знаходились в організації недовгий час або не брали участі в яких-небудь акціях, вважалися кандидатами. Про це вони не повинні були знати, їм доручали нескладні завдання, поки йшов час їхньої перевірки та випробування з наступним переведенням у членство або навпаки. «Симпатиками», як правило, вважалися ті люди, які співчували ОУН і допомагали в міру можливості. Категорія «симпатиків» розглядалася оунівцями як база поповнення рядів оунівців та джерело постачання харчів, одягу, медикаментів, забезпечення тимчасовим прихистком тощо.

Необхідно відзначити, що на відміну від округ, надрайонів і районів, господарча референтура і референтура Українського червоного хреста у крайовому проводі були фактично відсутні. У 1948 – першій половині 1949 рр. зникають військові, УЧХ, господарчі референти в окружних, надрайонних і районних проводах. У крайовому проводі першим і єдиним керівником господарчої референтури був Омелян Кочій-«Левко» [14, 39; 28, 35; 82, 123]. Він працював фінансовим референтом Станиславівського обласного проводу ОУН, а після реорганізації очолив господарчу референтуру крайового проводу. На цій посаді О. Кочій пропрацював впродовж березня – липня 1945 р. Саме у цей час керівника референтури пропаганди крайового проводу П. Федуна-«Севера» переводять на відповідну посаду у Провід ОУН, а О. Кочія призначають замість нього [28, 37]. Після цього перестає існувати господарча референтура. Водночас після утворення Карпатського крайового проводу ОУН така референтура як УЧХ на рівні краю не існувала. Аналогічна ситуація по господарчій, військовій

референтурах та УЧХ спостерігалася в округах і надрайонах, які входили до складу Карпатського краю ОУН.

Із 1947 р. на рівні крайового проводу вводиться практика суміщення посад. Це було зумовлено фізичними втратами керівного складу проводу і браком фахово підготовлених, здатних повністю заповнити потрібну ділянку роботи людей. Тому після 1948 р. мало місце явище виконання членами проводу декількох функцій. Наприклад, Степан Слободян-«Єфрем» виконував обов'язки референта пропаганди до червня 1949 р., саме тоді його призначили провідником крайового проводу [28, 43; 17, 269]. Однак після переведення на цю посаду, «Єфрем» ще деякий час продовжував виконувати функції референта пропаганди. Досить показовим прикладом є одночасне виконання обов'язків керівника кількох референтур у крайовому проводі Миколою Твердохлібом-«Громом». 13 грудня 1944 р. його призначили військовим референтом новоствореного проводу, і ці обов'язки він виконував аж до смерті 17 травня 1954 р. [15, 36; 5, 90; 10, 164; 16, 37; 38, 39; 33, 124; 48, 233; 50]. Паралельно з обов'язками військового референта він поєднував посади або виконував функції провідника (весна – літо 1947 р.; 1953 – 05.1954 рр.), організаційного (1947 – 09.1949 рр.) та референта СБ (09.1949 – 1954 рр.).

Варто зазначити, що практика суміщення посад провідників крайового і окружних проводів не мала масового явища. Натомість таке практикувалося, хоча і рідко, на нижчих щаблях. У період 1945 – 1954 р. у крайовому і окружних проводах зафіксовано чотири випадки суміщення посад провідника із іншими, за цей же період в організаційній референтурі зафіксовано шість випадків суміщення посад, у референтурі пропаганди – п'ять випадків, референтурі СБ – три, господарчій референтурі – один, військовій – три, референтурі УЧХ – один. Тобто, на відміну від інших, у референтурах пропаганди крайового і окружних проводів частою була практика суміщення посад. Ця тенденція зберігалася і на нижчих щаблях. Практикувалося також за наявності вільного часу паралельне виконання допоміжних функцій референтами УЧХ як на вищих рівнях, так і на нижчих щаблях (машиністки, санітарки сотень тощо). Подібна практика мала місце, хоча й рідко, на нижчих щаблях.

Як уже наголошувалося, кожен рік боротьби позначався значними фізичними втратами серед підпільників, тому питання кадрового складу щороку ставали гострішими. Найбільше проблема нестачі керівних кадрів відчувалася на районному рівні. Загалом поповнення відбувалося із внутрішніх джерел, тобто за рахунок розпуску відділів УПА, і з зовнішніх – з числа молодих осіб, які перебували на легальному становищі (хоча відомі одиничні випадки призначення новобранця на керівну посаду). Правда, з ними спочатку проводили політичну підготовку і наглядали впродовж 6 місяців, після цього терміну давали розвідувальні і навіть бойові завдання, що могло тривати також 6 місяців, а відтак могли переходити у підпілля. При цьому вони перебували при районному провіднику, який продовжував виховання, а потім розприділяв на самостійні ділянки роботи. У тому випадку, якщо вони жили легально, заборонялося їх об'єднувати у звена [10, 154]. В окружних та надрайонних проводах, а особливо районних, організаційних референтів майже не було. У крайовому проводі організаційні референти, як і референти СБ та пропаганди, впродовж 1945 – 1954 рр. були постійно присутні. Таким чином, проблема браку кадрів частково вирішувалася за рахунок розформування відділів УПА. Так, значна кількість вояків із розформованих відділів УПА та підпільників із Закресоння влилася до структури ОУН (особливо районних, надрайонних і навіть окружних), і ці організовані відділи УПА діяли у

Карпатському краї на Дрогобиччині і Станіславщині до середини 1949 р. з 23 провідників крайового і окружних проводів десять (43%) прийшли з УПА (звісно, не одразу на посади провідників, але по шаблях дійшли до провідників різних рівнів); з 25 організаційних референтів крайового і окружних проводів десять (40%) були вихідцями з УПА; серед 27 референтів СБ крайового і окружних проводів четверо (15%) прийшли із УПА; з-поміж 28 референтів пропаганди крайового і окружних проводів шестеро (21%) прийшли з УПА (С. Слободян-«Єфрем», О. Андрусейко-«Аркадій», «Донченко», В. Кузь-«Руслан», К. Петер-«Сокіл», «Кумпанович», «Богдан»). Так, Василь Цап'як-«Потап» перейшов із Закерзоння та влився до підпільної структури ОУН. Завдяки цьому були частково заповнені вакантні посади референтури СБ, організаційної. У такий самий спосіб були частково заповнені вакантні посади як керівного, так і рядового складу ОУН. Крім цього можемо стверджувати, що у середньому кадровий склад керівних кадрів Дрогобицької, Калуської, Коломийської, Станіславівської округ (надрайони, райони) на понад 30% складалася з колишнього командного складу УПА. Натомість у крайовому проводі ОУН референтура пропаганди вихідцями із відділів УПА не поповнювалася. Назагал події розгорталися так. У 1947 р. відділи УПА фактично розпускаються, а її члени поповнюють референтури СБ, пропаганди, організаційну, а відтак, здобувши досвід, переходять на провідників. Таким способом планувалося постійно посилювати склад життєво важливих референтур окружних, надрайонних, районних проводів людьми, які, по-перше, знали терен, а по-друге, мали базу для забезпечення потреб підпілля, пройшли відповідні вишколи, мали стаж роботи.

Із кожним роком боротьби відбувалися значні фізичні втрати серед підпільників тим самим проблема кадрового складу щороку ставала гострішою. Найбільше проблема нестачі військових, господарчих, референтів УЧХ відчувалася на районному рівні, які у 1945 – 1947 рр. зникли разом з ліквідацією відділів УПА (виняток становить Дрогобицька, Коломийська і Станіславівська округи). Проблема браку кадрів, як мовилося вище, частково вирішувалася за рахунок розформування відділів УПА, через курси спеціального призначення з підготовки та підвищення кваліфікації працівників. Проте навіть у найважчі часи на керівні вакантні посади не призначали будь-кого, натомість використовували практику одночасного виконання кількох функцій однією особою. Остаточне військові референти зникають з оголошенням відповідного наказу у вересні 1949 р. На посадах провідників і референтів Карпатського крайового проводу ОУН упродовж 1945 – 1954 рр. перебувало 20 осіб. Серед них: 6 – провідники, 5 – організаційні референти, 5 – референти пропаганди, 2 – референти СБ, 1 – господарчий референт, 1 – військовий референт.

Варто наголосити, що поповнення керівними кадрами крайового проводу у цей час відбувалося і шляхом переходу оунівців з окружних проводів у крайовий. Впродовж 1945 – 1954 рр. відбулося п'ять таких переходів, три з яких на посаду організаційного референта, по одному на пост провідника та референта пропаганди. Так, влітку 1951 р. провідником Карпатського крайового проводу ОУН став колишній провідник Дрогобицького окружного проводу ОУН Ярослав Косарчин-«Байрак» [26, 54; 39, 273–275; 27, 140; 28, 154; 61; 58, 18; 59, 7–9]. Михайла Дяченка-«Гомона», «Славобора», який впродовж березня 1945 – 1949 рр. виконував обов'язки керівника друкованих видань Крайового проводу і одночасно очолював референтуру пропаганди Станіславівського окружного проводу ОУН, призначили референтом пропаганди крайового проводу (1950 – 02.1952) [77, 82–83; 59, 22; 60, 42–44]. Інший

приклад – призначення у вересні – жовтні 1945 р. колишнього провідника Дрогобицького окружного проводу ОУН Зиновія Тершаковця-«Федора» на посаду організаційного референта [72, 16; 73, 33; 13, 2; 29, 120; 30, 204; 36, 5; 40, 131, 133; 43, 83; 46, 205; 51, 159]. На червневій нараді 1949 р., яку провів П. Федун-«Север», відбулися кадрові ротації, зумовлені втратами керівних кадрів (В. Лівий-«Йордан», В. Сидор-«Шелест»). Як результат, Миколу Твердохліба переводять на посаду референта СБ Карпатського крайового проводу ОУН, а на місце нового організаційного призначають колишнього провідника Станіславівського окружного проводу Петра Федюшку-«Готура», «Брюса» [28, 42–43]. Аналогічне призначення відбулося у липні 1950 р. На посаду організаційного референта був призначений колишній провідник Коломийської і Буковинської округ Василь Савчак-«Сталь» [43, 344; 45, 150зв.; 18, 250; 32, 182]. На нашу думку, на ці посади не випадково призначалися керівники найбільших і найпотужніших округ. Керівництво краю прагнуло посилити склад крайового проводу людьми, які, по-перше, знали терен, а по-друге, мали базу для забезпечення потреб підпілля крайового проводу.

Впродовж 1945 – 1954 рр. поповнення кадрами провідників крайового і окружних проводів відбувалося також шляхом переходу оунівців з надрайонних проводів у окружні. Зокрема, нами зафіксовано три переходи працівників надрайонних проводів на провідників окружних; натомість щодо організаційної референтури зафіксовано 3 випадки переведення; референтури пропаганди – 9; референтури СБ – 9; референтури УЧХ – 2.

Потрібно відзначити, що поповнення референтури УЧХ крайового і окружних проводів впродовж цього часу, на відміну від референтур пропаганди, СБ, не відбувалося шляхом переходу оунівців із надрайонних проводів у окружні, що знову ж таки зумовлене браком кадрів і на цих рівнях. Також зазначимо, що референтури УЧХ, господарки, військова не були життєво важливими, вважалося за необхідне забезпечувати пріоритетні напрямки СБ, пропаганди.

Впродовж осені 1951 – весни 1952 рр. були заарештовані або фізично знищені керівники майже всього крайового проводу, окружних і надрайонних проводів. Після цього крайовий провід уже не відновлювався ані за завданням «згори», ані силами місцевих підпільників, які ще залишалися. Проте на терені Карпатського краю продовжував діяти військовий референт цього проводу Микола Твердохліб-«Грім». У 1953 – 1954 рр. з Карпатського краю ОУН були ліквідовані та заарештовані: провідник Городенківського надрайонного проводу ОУН Іван Бортинський-«Білий», провідник Станіславівського окружного проводу ОУН Петер Констянтин-«Сокіл», референт пропаганди Дрогобицького окружного проводу ОУН Ярослав Богдан-«Рамзенко», провідник Коломийського надрайонного проводу ОУН Стефан Кузьмин-«Марко», провідник Вижницького надрайонного проводу ОУН Микола Кричун-«Олексій», референт пропаганди Косівського надрайонного проводу ОУН Володимир Яким'юк-«Аскольд», керівник технічного звена Косівського надрайонного проводу ОУН Олександра Паєвська-«Орися», провідник Городенківського районного проводу ОУН Дмитро Бухац-«Аркас», провідник Надвірнянського надрайонного проводу ОУН Лука Гринішак-«Довбуш» тощо. Зі смертю «Грома» у травні 1954 р. було ліквідоване підпілля на території Карпатського крайового проводу ОУН.

До характеристики провідників крайового і окружних проводів потрібно зазначити, що за 1945 – 1954 рр. з 23 працівників троє потрапили у полон, відповідно

з 26 організаційних референтів – четверо; з 28 референтів пропаганди – четверо; з 27 осіб – четверо; з 12 військових референтів – троє; з 14 господарчих референтів – двоє; з 12 референтів УЧХ – двоє. Майже ніхто не пішов на відверту співпрацю зі спецорганами, відбули термін ув'язнення, а після звільнення продовжували сповідувати націоналістичні погляди.

На сьогодні вдалося встановити 14 осіб провідників і референтів, що перебували на керівних посадах у Карпатському крайовому проводі ОУН впродовж весни 1945 р. – травня 1954 р. Нижче подаємо характеристику осіб керівного складу, незалежно від того, які посади вони займали у різні періоди. Водночас наводимо якісні характеристики окремо референтур (УЧХ, військової, організаційної, СБ, пропаганди).

Виокремимо характерні особливості кадрового складу Карпатського крайового проводу ОУН: а) усі керівники стали членами ОУН у 1930-х рр.; б) за активну націоналістичну діяльність більшість із них була заарештована, засуджена польською владою, деякі навіть по декілька разів, тобто всі керівники здобули серйозний організаційний, ідеологічний та бойовий досвід за час перебування у підпіллі. Пройшовши через репресії польської адміністрації, вони були готові до боротьби з радянською адміністрацією; в) довготривале перебування цих керівників на різних щаблях підпільної адміністрації ОУН було зумовлене високими професійними та особистими якостями.

Найдовше організаційні референтури діяли у Дрогобицькій окрузі (Цап'як Василь-«Потап» (не пізніше 1950 – 04.1952)), найшвидше вони були зліквідовані у Закарпатській окрузі (Цуга Андрій-«Косар» (зг. 07.1945)). В інших округах оргреферентура зникла на межі 1950 – 1951 рр., у низових ланках ліквідація структур відбувалася ще швидше.

Члени ОУН. Необхідно зазначити, що особливістю осіб, які працювали провідниками (крайового і окружних проводів) було те, що більшість із них – 17 (73,91%) стала членами ОУН до 1939 р., 4 (17,39%) – у період німецької окупації (1941 – 1944), 2 (8,7%) – не вдалося з'ясувати; більшість працівників організаційної референтури – 15 (60%) осіб стали членами ОУН до 1939 р., 4 (16%) – у період німецької окупації (1941 – 1944), 6 (24%) – не вдалося з'ясувати; референтів пропаганди 8 (29%) осіб – до 1939 р., 6 (21%) – у період німецької окупації (1941 – 1944), 14 (50%) – не вдалося з'ясувати; референтів СБ більшість – 11 (40,7%) осіб стали членами ОУН до 1939 р., 5 (18,5%) – у період німецької окупації (1941 – 1944), 11 (40,7%) – не вдалося з'ясувати; більшість військових референтів – 7 осіб стали членами ОУН у 1930-х рр.; референти УЧХ стали членами ОУН у період радянсько-німецької війни.

Характеристика керівного складу за віком, освітнім рівнем та місцем народження. Серед 14 встановлених провідників і референтів Карпатського крайового проводу ОУН розподіл за віком був такий: 1910 р.н. – 4 особи; 1911 р.н. – 1; 1913 р.н. – 1; 1919 р.н. – 5; 1918 р.н. – 1; 1922 р.н. – 1; 1923 р.н. – 1, з них 8 осіб (57%) були віком до 35 років, тобто молоді, енергійні і сповненні сил до боротьби за Українську незалежну державу люди. 6 осіб (43%) були віком 35 – 44 років – цілком сформовані особистості, з усталеними поглядами на життя, які пройшли тривалий підпільний шлях, неодноразово зазнавали репресій польської влади. Серед 23 встановлених **провідників** крайового і окружних проводів за віком поділялися: 1893 р.н. – 1 особа; 1910 р.н. – 2; 1911 р.н. – 1; 1913 р.н. – 2; 1914 р.н. – 1; 1919 р.н. – 7; 1921 р.н. – 2; 1922 р.н. – 2; 1923 р.н. – 4; 1926 р.н. – 1. З них 20 осіб (86,96%) були віком до 35 років. 4 особи (13,04%) були віком 35 – 40 років; се-

ред 25 встановлених **організаційних референтів** крайового і окружних проводів за віком поділялися: 1910 р.н. – 2 особи; 1911 р.н. – 2; 1913 р.н. – 3; 1914 р.н. – 1; 1916 р.н. – 1; 1917 р.н. – 2; 1918 р.н. – 1; 1919 р.н. – 3; 1921 р.н. – 2; 1922 р.н. – 2; 1923 р.н. – 3; не встановлено – 3. З них 20 осіб (80%) були віком до 35 років. 2 осіб (8%) були віком 35-40 років. Серед 28 встановлених **референтів пропаганди** крайового і окружних проводів за віком поділялися: 1893 р.н. – 1; 1910 р.н. – 4 особи; 1911 р.н. – 1; 1912 р.н. – 1; 1915 р.н. – 1; 1918 р.н. – 1; 1919 р.н. – 4; 1920 р.н. – 2; 1921 р.н. – 3; 1922 р.н. – 1; 1923 р.н. – 3; 1926 р.н. – 1; не встановлено – 5. З них 18 осіб (64,28%) були віком до 35 років. 5 осіб (17,86%) були віком 35 – 40 років; серед 27 встановлених **референтів СБ** крайового і окружних проводів: 1910 р.н. – 1 особи; 1911 р.н. – 1; 1913 р.н. – 2; 1914 р.н. – 2; 1916 р.н. – 2; 1919 р.н. – 4; 1920 р.н. – 1; 1921 р.н. – 3; 1922 р.н. – 1; 1923 р.н. – 1; 1924 р.н. – 3; 1926 р.н. – 1; не встановлено – 4. З них 17 осіб (74%) були віком до 35 років. 6 осіб (26%) були віком 35-40 років; серед 12 встановлених **військових референтів** крайового і окружних проводів: 1910 р.н. – 2 особи; 1914 р.н. – 2; 1915 р.н. – 1; 1916 р.н. – 1; 1919 р.н. – 3; 1923 р.н. – 1; не встановлено – 2. З них 8 осіб (67%) були віком до 35 років; 2 осіб (17%) були віком 35-40 років; серед 14 встановлених **господарчих референтів** крайового і окружних проводів: 1902 р.н. – 1 особи; 1906 р.н. – 1; 1911 р.н. – 1; 1914 р.н. – 1; 1918 р.н. – 1; 1919 р.н. – 2; 1923 р.н. – 1; не встановлено – 6. З них 6 (42,9%) – віком до 35 років; 2 осіб (14,3%) після 35 років; серед 12 встановлених **референтів УЧХ** крайового і окружних проводів: 1910 р.н. – 1 особи; 1915 р.н. – 1; 1918 р.н. – 1; 1919 р.н. – 1; 1921 р.н. – 3; 1922 р.н. – 1; 1924 р.н. – 1; 1925 р.н. – 1; не встановлено – 2. З них 9 осіб (75%) були віком до 35 років. З роками боротьби (уже на 1948 р.) соціальний склад націоналістичних лав послабшав, представників інтелігенції суттєво зменшилося (у зв'язку із загибеллю), притік нових був незначним. За соціальним походженням основу складали селяни, в поодиноких випадках робітники.

Щодо освітнього рівня провідників і референтів Карпатського крайового проводу ОУН, то за неповними даними, серед 14 осіб вищу освіту щонайменше мало 2 (14%), незакінчену вищу – 4 (29%), середню – 8 людей (57%). Тобто бачимо достатньо високий, як для підпілля, освітній рівень керівництва крайового проводу ОУН, особливо у порівнянні із загальним освітнім рівнем населення західноукраїнських земель. Саме це є яскравим свідченням популярності націоналістичних ідей серед освічених прошарків українців того часу. Майбутні підпілляки навчалися у навчальних закладах Бельгії, Болехівців, Бродів, Бучача, Бухареста, Берліна, Вільнюса (Литва), Городенки, Дрогобича, Кракова, Коломиї, Львова, Любліна, Мукачєва, Надвірні, Перемишля, Подебрата (Чехословаччина), Праги, Рогатин, Розвадова, Самбора, Снятина, Сталіно (тепер – Донецьк), Станіслава, Стрия, Ужгорода, Чернівців. За фахом були агрономи, архітектори, вчителі, географи, економісти, ветеринари, інженери, медики, священники, юристи. На нижчих щаблях освітній рівень керівництва референтур був дещо нижчим. Оскільки попередні керівники здобували її ще до 1939 р., а під час Другої світової війни навчальні заклади практично не функціонували, та й підпіллякам було неможливо їх відвідувати.

Щодо освітнього рівня провідників, то за неповними даними, серед **23 провідників** вищу освіту щонайменше мало 7 (30,43%), середню – 14 людей (60,87%), неповну середню 1 людей (4,35%), 1 (4,35%) невідомо; серед **25 організаційних референтів** вищу освіту щонайменше мало 5 (20%), незакінчену вищу – 3 (12%), середню – 9 лю-

Ільницький В. Характеристика кадрового потенціалу крайового проводу...
дей (36%), неповну середню 3 людей (12%), 5 (20%) невідомо; серед **28 референтів пропаганди** осіб вищу освіту щонайменше мало 5 (17,86%), незакінчену вищу – 3 (10,71%), середню – 11 людей (39,29%), 9 (32,14%) невідомо; серед **27 референтів СБ** осіб вищу освіту щонайменше мало 2 (11%), незакінчену вищу – 1 (5%), середню – 11 людей (58%), неповну середню 4 людей (21%), 1 початкову (5%), 8 невідомо; серед **12 військових референтів** осіб вищу освіту щонайменше мало 2 (16,7%), незакінчену вищу – 1 (8,3%), середню – 4 людей (33,3%), неповну середню 1 людей (8,3%), 4 (33,3%) невідомо; серед **14 господарчих референтів** вищу освіту щонайменше мало 3 (21,4%), середню – 3 людей (21,4%), 8 невідомо; серед **12 референтів УЧХ** за неповними даними, серед осіб вищу освіту щонайменше мало 3 (25%), незакінчену вищу – 1 (8,3%), середню – 3 людей (25%), 5 невідомо (41,7%).

Важливо зазначити, що багато керівників не тільки займалися самоосвітою, само-вишколами, передрукуюючи надіслану з вищих органів ідеологічну та пропагандистську літературу, але й самостійно продукували величезний масив друкованої продукції. Були праці, які мали важливе історичне значення. Так, В. Сидор під псевдонімом «к-р р. Вишитий» написав працю «Хронологія Української Повстанчої Армії. Ч. 1 (10.1942 – 12.1943)». Найбільшою активністю відзначалися референти пропаганди, які продукували величезний масив друкованої продукції. Зиновій Тершаковець-«Федір» був засновником і редактором журналу «Літопис УПА», а Михайло Дяченко-«Гомін» – редактор підпільних видань «До чину», газети «Шлях перемоги» (1945–1947) та журналу «Чорний ліс» (1947–1950). До визначних праць написаних керівним складом Карпатського краю ОУН потрібно віднести праці військового референта Дрогобицького окружного проводу ОУН (05.1949 – 08.1950) «Зимою в бункері», «Крізь сміх заліза», організаційного референта Надвірнянського надрайонного проводу ОУН П. Мельника-«Хмари» «В огні повстання», В. Фрайта-«Карба» «Півроку під землею», Степана Фрасуляка-«Хмеля» «Українська партизанка». Необхідно відзначити надзвичайно важливі та практично використовувані праці, створені у референтурі пропаганди Карпатського краю ОУН. Вони мають не лише історичне, але й важливе пропагандистське і тактичне значення. Насамперед потрібно назвати референта пропаганди (хоча і короткотермінового) П. Федуна-«Полтаву», який є автором найбільшої кількості різнопланових підпільних видань, Михайла Дяченка-«Гомона» та ін. Таким чином, референтура пропаганди була осередком, у якому писалися, друкувалися і поширювалися різноманітні видання від глибоких ідеологічно-теоретичних творів до масово-агітаційних праць, залишила по собі величезний масив документальних матеріалів.

У референтурі СБ були створені надзвичайно важливі (не лише з точки зору історичного значення, але й тактичного) та практично використовувані праці. Так, Василь Шеванюк-«Залізний», працюючи вишкільним референтом СБ Карпатського крайового проводу ОУН, написав низку друкованих праць для підпільників і референтів СБ. Серед них: «Агентура НКГБ в дії», «Що повинен знати працівник СБ», «В боротьбі з агентурою органів МГБ», «На допомогу слідчим», «Випадок з практики», окремі брошури про структурну побудову органів МВС-МДБ, якими керувались у своїй роботі референтури СБ. Звичайно, у референтурі СБ було значно менше осіб, які творили ідеологічні та практичні праці, та це й не входило в їхні обов'язки. Самі підпільники, ймовірно В. Сидор, характеризуючи кадри Карпатського краю ОУН, зазначав, що на низових щаблях інтелігенції було дуже мало, переважно це селяни, робітники. Всі старшини (офіцерський склад) УПА мали початкову освіту і тільки дуже незначна

частина – неповну середню, рідко вищу освіту в ОУН та УПА Карпатського краю. Районними проводами керували селяни, траплялося, що і зовсім неграмотні («Хмара» – станичний с. Росільна) [10, 154].

Щодо походження, то більшість керівників підпілля Карпатського крайового провodu були уродженцями Станіславської області (тепер – Івано-Франківська). Так, з 14 керівних кадрів: 7 (50%) були вихідцями зі Станіславської області, 3 (21,5%) – Львівської, 2 (14,3%) – Тернопільської, 1 (7,1%) – Дрогобицької, 1 (7,1%) – Чернівецької. Тобто, з 14 керівників 9 осіб були місцевими, а 5 – вихідцями із сусідніх областей, які входили до Львівського і Подільського крайових проводів ОУН. Зокрема, Ярослав Косарчин-«Байрак», «Козак» народився у м. Бучач, Степан Слободян-«Клим», «Сфрем» – С. Синьків Заліщицького р-ну Тернопільської обл., Василь Сидор-«Вишитий», «Шелест» – С. Спасів Сокальського р-ну, Зиновій Тершаковець-«Федір» – С. Якимчиці Городоцького р-ну, Петро Федун-«Север», «Полтава» – С. Шнирів Бродівського р-ну Львівської обл.

За походженням більшість провідників підпілля Карпатського крайового та окружних проводів були уродженцями Станіславської області. Так, з **23 провідників**: 9 (39,13%) були вихідцями зі Станіславської області, 3 (13,04%) – Дрогобицької, 5 (21,74%) – Тернопільської, 3 (13,04%) – Львівської, 1 (4,35%) – Закарпатської, 1 (4,35%) – Вінницької, 1 (4,35%) – Донецької (тобто, із 23 керівників 13 (56,52%) осіб були місцевими, а 10 – вихідцями із сусідніх областей, які входили до Львівського і Подільського країв ОУН та Донецької і Вінницької областей); із **25 організаційних референтів**: 13 (52%) були вихідцями зі Станіславської області, 4 (16%) – Дрогобицької, 2 (8%) – Львівської, 1 (4%) – Чернівецької, 2 (8%) – Тернопільської, 1 (4%) – Донецької, 2 (8%) – не встановлено (із 26 керівників 19 (73,07%) осіб були місцевими, 4 – вихідцями із сусідніх областей, які входили до Львівського і Подільського країв ОУН, 1 – виходець Донецької області); із **28 референтів пропаганди**: 10 (35,71%) були вихідцями зі Станіславської області, 5 (17,87%) – Дрогобицької, 3 (10,71%) – Чернівецької, 2 (7,14%) – Львівської, 1 (3,57%) – Вінницької, 2 (7,14%) – Тернопільської, 1 (3,57%) – Закарпатської, 4 (14,29%) – не встановлено (із 28 керівників 19 (67,86%) осіб були місцевими, а 5 – вихідцями із сусідніх областей, які входили до Львівського і Подільського країв ОУН); із **27 референтів СБ**: 13 (59%) були вихідцями зі Станіславської області, 6 (27%) – Дрогобицької, 1 (4,5%) – Львівської, 1 (4,5%) – Вінницької, 1 (4,5%) – Полтавської, 5 – не встановлено (із 27 керівників 19 осіб були місцевими, а 3 – вихідцями із сусідніх областей, які входили до Львівського і Подільського країв ОУН); із **12 військових референтів**: 5 (41,7%) були вихідцями зі Станіславської області, 1 (8,3%) – Дрогобицької, 1 (8,3%) – Чернівецької, 3 (25%) – Тернопільської, 2 (16,7%) – не встановлено (із 12 керівників 7 осіб були місцевими, а 3 – вихідцями із сусідньої області, яка входила до Подільського краю ОУН); із **14 господарчих референтів**: 3 (21,43%) були вихідцями зі Станіславської області, 2 (14,29%) – Дрогобицької, 1 (7,14%) – Чернівецької, 8 (57,14%) – не встановлено (із 14 керівників 6 осіб були місцевими, а щодо 8 походження не встановлено). На відміну від СБ інші референтури характеризувати за стажем роботи важко, оскільки відповідних відомостей немає; із **12 референтів УЧХ**: 8 (66,7%) були вихідцями зі Станіславської області, 2 (16,7%) – Дрогобицької, 1 (8,3%) – Чернівецької, 1 (8,3%) – не встановлено (із 12 керівників 11 (91,6%) осіб були місцевими, а щодо одного даних не виявлено).

Важливою характеристикою провідників (крайового і окружних проводів Карпатського краю) був стаж їхньої роботи саме на посадах провідників. Так, із **23 провідни-**

ків керівну посаду обіймали: 1939 р. – 1 (4,35%) особа; 1941 р. – 2 (8,7%); 1942 р. – 2 (8,7%); 1944 р. – 2 (8,7%); 1945 р. – 3 (13,04%); 1946 р. – 2 (8,7%); 1947 р. – 4 (17,39%); 1949 – 2 (8,7%); 1950 – 1 (4,35%); 1951 – 3 (13,04%); 1952 – 1 (4,35%); із **25 організаційних референтів** на посадах організаційних референтів покликани: 1942 р. – 2 (8%) особа; 1944 р. – 2 (8%); 1945 р. – 6 (25%); 1946 р. – 2 (8%); 1947 р. – 3 (12%); 1948 р. – 2 (8%); 1949 – 4 (16%); 1950 – 4 (16%); із **28 референтів пропаганди** працівників встановлено, що на роботу у референтуру пропаганди прийшли: 1944 р. – 8 (28,57%) осіб; 1945 р. – 11 (39,29%); 1946 р. – 4 (14,29%); 1947 р. – 2 (7,14%); 1951 р. – 2 (7,14%); невідомо – 1 (3,57%); із **27 есбістів** на роботу в СБ: 1941 р. – 1 (4,3%) особа; 1942 р. – 3 (13%); 1943 р. – 3 (13%); 1944 р. – 5 (22%); 1945 р. – 9 (39%); 1946 р. – 1 (4,3%); 1949 – 1 (4,3%); невідомо – 4.

Ротації кадрового складу проводу. У Карпатському краї ОУН застосовували також політику переміщення з однієї посади на іншу в межах проводу. Впродовж 1945 – 1954 рр. було зафіксовано шість таких кадрових ротацій. Так, Омелян Кочій-«Левко» спочатку був покликаний на пост господарчого референта, а пізніше – референта пропаганди Карпатського крайового проводу [14, 39; 28, 35, 37; 82, 123; 81, 189, 196, 259]; Степан Слободян працював референтом пропаганди (1946 – 06.1949), а згодом – на посаді провідника крайового проводу [28, 43; 17, 269]. Найбільших посадових переміщень довелося витримати Миколі Твердохлібові-«Грому». З посади військового референта його навесні 1947 р. призначають виконувати обов'язки провідника крайового проводу ОУН замість вбитого Ярослава Мельника. Пізніше «Грома» переводять на пост організаційного референта крайового проводу ОУН (1947 – 09.1949 рр.), відтак на посаду референта СБ (09.1949 – 1954 рр.) і уже на завершальному етапі боротьби знову призначають виконувати обов'язки провідника (1953 – 05.1954 рр.) [33, 37, 80; 10, 164; 14, 412; 15, 22; 16, 37; 17, 24, 270; 38, 39]. Необхідно ще раз наголосити, що впродовж цих кадрових ротацій, які відбувалися з М. Твердохлібом, він постійно працював військовим референтом Карпатського крайового проводу ОУН. Такі переміщення зумовлювалися важливістю тієї чи іншої ділянки роботи та необхідністю підсилення відповідної ділянки (тоді референтів призначали як тимчасово виконуючих обов'язки). У порівнянні з іншими референтурами провідники не зазнавали переміщення зі своєї посади на іншу в межах проводу, оскільки це вважалося пониженням, якщо відбувалися переміщення, то в інші округи чи краї. В організаційній референтурі впродовж 1945 – 1954 рр. було зафіксовано десять таких кадрових ротацій; референтури пропаганди – чотири; референтури СБ – дві; військової референтури – три; господарчій референтури – чотири; референтури УЧХ – три.

Впродовж періоду функціонування Карпатського крайового проводу ОУН зафіксовано два випадки переведення референтів до інших структурних ланок. Зокрема, референт пропаганди Петро Федун-«Север», «Полтава» був переведений на аналогічну посаду у Провід ОУН (05 – 07.1945) [63, 40; 62, 88; 79, 11; 49, 217]; організаційний референт Карпатського крайового проводу ОУН Зиновій Тершаковець-«Федір» у липні 1946 р. був переведений на пост провідника Львівського крайового проводу ОУН [72, 26–27; 37, 305; 43, 83]. Натомість у низових ланках впродовж періоду функціонування Карпатського крайового та окружних провідів ОУН зафіксовано сім випадків переведення провідників до інших структурних ланок; натомість щодо організаційної референтури – зафіксовано шість випадків переведення референтів до інших структурних ланок; референтури пропаганди – п'ять; референтури СБ – два; військової

референтури – один; господарчої референтури – шість; референтури УЧХ – не зафіксовано.

Потрібно сказати, ті посадовці, які не могли впоратися з поставленими завданнями, або за станом здоров'я, зі своїх посад усувалися. Наприклад, уже згадуваний Омелян Кочій-«Левко» у липні 1946 р. з посади референта пропаганди був переведений на посаду заступника референта пропаганди крайового проводу [14, 37; 15, 36; 20, 252; 34, 127]. Відомий випадок зняття із посади через незадовільний стан здоров'я. Так, організаційний референт Карпатського крайового проводу ОУН Іван Гудзоватий-«Дністровий», довго не пропрацювавши, захворів на туберкульоз і від організаційної роботи відійшов [18, 215–216; 22, 247]. Микола Петерко-«Мостовий», який працював референтом СБ Дрогобицького окружного проводу ОУН (08 – 09.1945), у зв'язку із загостренням хвороби змушений був перейти на посаду заступника референта СБ Дрогобицького окружного проводу ОУН «Чорноти» (літо 1945 – 06.1947) [2, 20; 1, 40зв.; 74, 174; 24, 146зв.; 7, 30–31; 31, 204]. Досить рідко траплялися випадки призначення з посади референта СБ на провідника. Так, за 1945 – 1954 рр. нами зафіксовано чотири випадки.

Військові звання та нагороди керівного складу. Значній кількості підпільників були присвоєні військові ступені: Івані Гудзоватому-«Дністровому» – хорунжого [12, 186, 195–196; 18, 215–216; 22, 247; 33, 120, 140, 161–162, 169–170; 65]; Ярославу Косарчину-«Байраку» – хорунжого, поручника (ч. 3/45 від 10.10.1945) [66, 257], сотника (ч. 1/46 від 15.02.1946) [66, 274], сотника-політвиховника (ч. 2/51 20.10.1951) [44, 277]; Володимирові Лівому-«Йордану» – майора [33, 37; 38, 39; 41, 264, 303; 4, 31, 40; 6, 158–159; 8, 6; 9, 331–332; 10, 164; 11, 380; 14, 35, 36, 80, 114–116, 220, 336–337, 400; 15, 22, 104; 17, 131, 269–270, 272; 5, 90; 21, 416–417; 25, 8, 28; 43, 85–86; 28, 33; 77, 96–98; 69, 54, 60; 71, 810]; Ярославу Мельнику-«Роберту» – майора-політвиховника (ч. 3/52 від 12.10.1952) [44, 281]; Василеві Сидору-«Шелесту» – майора (ч. 2/44 від 26.01.1944) [66, 216], полковника УПА (ч. 1/46 від 15.02.1946) [66, 273]; Степану Слободяну-«Климу», «Єфрему» – старшого-булавного, хорунжого-виховника (ч. 2/45 від 27.04.1945) [80, 31], поручника-виховника (ч. 1/46 від 22.01.1946) [66, 277], сотника-політвиховника УПА (ч. 3/52 від 12.10.1952) [44, 282]; Миколі Твердохлібу-«Грому» – сотника (ч. 2/45 від 27.04.1945) [80, 30], майора УПА (ч. 1/46 від 15.02.1946) [66, 273]; Зиновію Тершаковцю-«Федору» – майора-політвиховника (ч. 3/52 12.10.1952) [44, 281]; Петру Федуну-«Северу», «Полтаву» – старшого булавного, хорунжого-виховника (ч. 2/45 від 27.04.1945) [80, 32], поручника-політвиховника (ч. 3/45 від 10.10.1945) [66, 257], сотника-виховника (ч. 1/46 від 15.02.1946) [66, 274], майора (ч. 2/50 від 30.07.1950) [81, 58, 68, 184–184зв.; 19, 7; 23, 233; 44, 274; 47, 1–7; 49, 217; 61, 40; 62, 88; 79, 11], полковника (ч. 2/51 від 20.10.1951) [44, 277]. Специфікою військової референтури було те, що усі її працівники мали відповідні звання і нагороди (не вдалося встановити військові звання двох осіб). Певною особливістю господарчих референтів була практично цілковита відсутність у них військових звань. Натомість ще менше (навіть найменше) військових звань та нагород мали працівники УЧХ.

Цілий ряд керівників Карпатського краю ОУН за належну працю були відзначені найвищими нагородами підпілля. Наприклад, Михайло Дяченко-«Гомін» – Срібним хрестом заслуги (ч. 2/48 від 02.09.1948) [66, 328]; Ярослав Косарчин-«Байрак» – Срібним хрестом бойової заслуги 2-го ступеня (наказ УПА-Захід ч. 20/46 від 15.08.1946) [68, 272–273; 35, 25–27]; Ярослав Мельник-«Роберт» – Бронзовим хрестом заслуги

(ч. 1/45 від 25.04.1945) [80, 29] та Золотим хрестом заслуги 1-го ступеня (ч. 1/1947 5.06.1947) [44, 290]; Василь Савчак-«Сталь» – Бронзовим хрестом заслуги (ч. 1./45 від 25.04.1945) [80, 29] та Срібним хрестом заслуги (ч. 2 від 2.09.1948) [66, 328]; Василь Сидор-«Шелест» – Срібним хрестом бойової заслуги 1 кл. (ч. 1/45 від 25.04.1945) [80, 28]; Степан Слободян-«Клим», «Єфрем» – Бронзовим хрестом бойової заслуги (1946) та Срібним хрестом заслуги (ч. 2/48 від 2.09.1948) [66, 328]; Петро Федун-«Север», «Полтава» – Срібним хрестом заслуги (ч. 3/47 від 5.12.1947) [66, 300] та Золотим хрестом заслуги (ч. 1 від 25.05.1951) [44, 276], Золотий хрест бойової заслуги 1 кл. (ч.1/52 від 20.06.1952) [44, 279].

Висновки. Отже, на сьогодні не вдалося віднайти точних біографічних даних майже 10% осіб керівного складу Карпатського крайового проводу ОУН. проте маємо всі підстави вважати, що керівні кадри здебільшого складалися з місцевої молоді, яка відзначалася значним організаційним досвідом, належним рівнем освіти, який постійно підвищувала. Основним джерелом поповнення кадрів крайового проводу ОУН було переведення підпільників з окружних проводів.

Більшість референтур різних рівнів проводів відзначалася укомплектованістю, що стверджує високий чи належний рівень роботи організаційних референтур. Під час роботи над дослідженням проблемним виявилось питання кадрового наповнення Карпатського краю ОУН, особливо на рівні районної ланки, що зумовлено значними прогалинами у джерельній базі і частою суперечністю змісту наявних фактичних матеріалів. Заслугує на неабияку увагу дослідників мова підпільних документів, що засвідчує високий інтелектуальний та освітній рівень їх авторів. Ідентифікація низки керівників районних проводів, в окремих випадках навіть надрайонних, чекає також на своє ґрунтовне доопрацювання.

В середині 1954 р. діяльність Карпатського краю ОУН (із загибеллю його останнього провідника М. Твердохліба-«Грома») припиняється. Зрозуміло, що це не було одномоментним явищем, проблеми із кадрами розпочалися ще у 1949 р., але за рахунок розформованих відділів УПА, які діяли у Дрогобицькій і Коломиїській округах, цю проблему частково вирішували.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Архів управління Служби безпеки України у Львівській області (далі – АУСБУ ЛО). – Спр. 47385.
2. АУСБУ ЛО. – Спр. П-1716(Д).
3. Борис М. Нескорена Долинщина. Літопис визвольних змагань. Мартирологи, біографії, спогади, документи, фотографії / М. Борис. – Івано-Франківськ : Нова Зоря, 2002. – 700 с.
4. Галузевий державний архів Служби безпеки України (далі – ГДА СБУ). – Ф. 2-Н. – Оп. 90 (1951). – Спр. 66.
5. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 56 (1953). – Спр. 6. – Т. 1.
6. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 57 (1953). – Спр. 1. – Т. 1.
7. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 58 (1953). – Спр. 11.
8. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 58 (1953). – Спр. 12.
9. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 59 (1953). – Спр. 6. – Т. 1.
10. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 59 (1953). – Спр. 6. – Т. 4.
11. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 59 (1953). – Спр. 6. – Т. 7.
12. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 60 (1953). – Спр. 3. – Т. 5.
13. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 60 (1953). – Спр. 16.
14. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 1.
15. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 93 (1954). – Спр. 2.

16. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 98 (1954). – Спр. 13. – Т. 1.
17. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 5.
18. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 7.
19. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 110 (1954). – Спр. 2. – Т. 8.
20. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 28 (1960). – Т. 6.
21. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 28 (1960). – Т. 9.
22. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 28 (1960). – Т. 16.
23. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 28 (1960). – Т. 18.
24. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 32 (1960). – Спр. 7.
25. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 36 (1960). – Спр. 6.
26. ГДА СБУ. – Ф. 2-Н. – Оп. 39 (1960). – Спр. 9.
27. ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 445. – Т. 1.
28. ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 36556.
29. ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67417. – Т. 1.
30. ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67417. – Т. 3.
31. ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67417. – Т. 4.
32. ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67443. – Т. 2.
33. ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67448. – Т. 1.
34. ГДА СБУ. – Ф. 5. – Спр. 67448. – Т. 2.
35. ГДА СБУ. – Ф. 6. – Спр. 74268-Фп. – Т. 2.
36. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 2.
37. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 3.
38. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 9.
39. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 16.
40. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 56.
41. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 372. – Т. 63.
42. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 28.
43. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 47.
44. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 376. – Т. 60.
45. ГДА СБУ. – Ф. 13. – Спр. 398. – Т. 13.
46. ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 6. – Спр. 203.
47. ГДА СБУ. – Ф. 71. – Оп. 6. – Спр. 258.
48. ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. 7443.
49. ГДА СБУ. – Ф. 65. – Спр. 9079. – Т. 52.
50. «Грім» – полковник УПА Микола Твердохліб. Спогади і матеріали / [упор. Грицьків р.]. – Торонто-Львів : Видавництво «Літопис УПА», 2008. – Кн. 5. – 128 с. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»).
51. Дем'ян Г. Генерал УПА Олекса Гасин-«Лицар» / Григорій Дем'ян. – Львів : Інститут народознавства НАН України, 2003. – 648 с.
52. Зеленчук М. Смерть командира Миколи Твердохліба-Грома / М. Зеленчук // Альманах «Гомону України» на рік 1992 : У 50-річчя повстання Української Повстанської Армії. – Торонто : «Гомін України», 1992. – С. 59–70.
53. Ільницький В. Дрогобицька округа ОУН : структура і керівний склад (1945 – 1952 рр.) / Василь Ільницький. – Дрогобич: Вимір, 2009. – 368 с.
54. Ільницький В. Кадровий склад Карпатського крайового проводу ОУН (1945 – 1954) / Василь Ільницький // Збірник наукових праць. Національного науково-дослідного інституту українознавства та всесвітньої історії. – К. : ННДІУВІ, 2012. – Т. XXIX. – С. 122–141.
55. Ішук О. Життя та доля Михайла Дяченка-«Марка Босслава» / Олександр Ішук. – Торонто ; Львів : Видавництво «Літопис УПА», 2010. – Кн. 9. – 140 с. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»).
56. Ішук О. Ярослав Богдан-«Всеволод Рамзенко» / Олександр Ішук, Наталія Ніколаєва. – Торонто ; Львів : Видавництво «Літопис УПА», 2011. – Кн. 14. – 128 с. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»).

57. Каменяр А. Роберт (Ярослав Мельник) / А. Каменяр. – Б.м. : б.в., 1950. – 16 с.
58. Когут М. Герої не вмирають... / Микола Когут. – Дрогобич : Видавнича фірма «Відродження», 2001. – Кн. 1. – 62 с.
59. Когут М. Герої не вмирають... / Микола Когут. – Калуш : «Артекс», 2002. – Кн. 2. – 72 с.
60. Когут М. Герої не вмирають... Нарис, спогади / Микола Когут. – Калуш : «Артекс», 2003. – Кн. 4. – 52 с.
61. Когут М. Повстанська доля Байрака / Микола Когут. – Дрогобич : «Відродження», 1999. – 48 с.
62. Кук В. Генерал-хорунжий Роман Шухевич : Головний Командир Української Повстанської Армії / Василь Кук. – Львів : Центр досліджень визвольного руху, 2007. – 120 с.
63. Кук В. Постій Проводу ОУН у селі Бишках (1943 – 1945 рр.) / Василь Кука // Воля і батьківщина. – 1998. – Ч. 4 (13/29). – С. 36–46.
64. Лесів С. Заходи по ліквідації провідника ОУН Карпатського краю – «Єфрема» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL: <http://museum-bandera.if.ua/main.php?m0prm=6&showItem=40> (01.01.2012).
65. Лесів С. Референт ОУН «Дністровий» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://museum-bandera.if.ua/main.php?m0prm=6&showItem=13> [02.08.2011].
66. Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія. – Т. 10 : Життя і боротьба генерала «Тараса Чупринки» (1907–1950). Документи і матеріали / [упоряд. Сергій Богунів, Віктор Даниленко, Анатолій Кентій, Сергій Кокін, Володимир Лозицький, Микола Посівнич]. – К. ; Торонто : [б.в.], 2007. – 832 с.
67. Літопис Української Повстанської Армії. Нова серія. – Т. 12 : Воєнна округа УПА «Буг» : Документи і матеріали. 1943 – 1952 / [упоряд. Володимир Мороз, Олександр Вовк]. – К. ; Торонто : [б.в.], 2009. – Кн. 1. – 800 с.
68. Манзуренко В. Лицарі Срібного хреста бойової заслуги 1-го та 2-го класів / Віталій Манзуренко // Український визвольний рух / Центр досліджень визвольного руху, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів : ТзОВ «Дизайн-студія «Папуга», 2007. – Збірник 9. – С. 272–273;
69. Марчук І. Ліквідація радянськими карально-репресивними органами Карпатського крайового проводу ОУН (1945 – 1954) / Ігор Марчук // Український націоналізм : історія та ідеї. Науковий збірник. Вип. I / [ред. Олег Баган]. – Дрогобич : Посвіт, 2009. – С. 50–60.
70. Мизак Н. С. За тебе, свята Україно. Заліщицький повіт у визвольній боротьбі ОУН, УПА / Н. С. Мизак. – Чернівці : Золоті литаври, 2002. – Книга третя. – 418 с.
71. Мірчук П. Нарис історії ОУН. 1920 – 1939 роки / [авт.кол. Олександр Дарованець, Володимир Мороз, Володимир Муравський, Микола Посівнич]. Видання третє, доповнене. – К. : Українська видавнича спілка, 2007. – 1008 с.
72. Мороз В. Зиновій Тершаковець-«Федір» / Володимир Мороз. – Торонто ; Львів : Видавництво «Літопис УПА», 2011. – 128 с. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»).
73. Мороз В. Повідомлення про смерть Зиновія Тершаковця / Володимир Мороз // Український визвольний рух / Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Центр досліджень визвольного руху. – Львів : [б.в.], 2005. – Збірник 4 : Боротьба народів Центрально-Східної Європи проти тоталітарних режимів у XX ст. – С. 28–34.
74. Пришляк Я. Два брати ідеалісти. Біографії, спогади, нариси, епізоди із життя й праці / Ярослав Пришляк. – Нью-Йорк ; Монреаль : Видання Американської української фундації «Воля», 1990. – 319 с.
75. Проданик Д. Окружний пропагандист «Аркадій» : [пропагандист ОУН на теренах Карпатського краю Олександр Андрусейко] / Д. Проданик // Шлях перемоги. – 2013. – 11 вер. (№ 36). – С. 6.
76. Романюк М. Петро Федун-«Полтава» – провідний ідеолог ОУН та УПА / Михайло Романюк. – Торонто ; Львів : Видавництво «Літопис УПА», 2009. – Кн. 6. – 126 с. (Літопис УПА. Серія «Події і люди»).
77. Содоль П. Українська Повстанча Армія. 1943 – [19]49. Довідник / Петро Содоль. – Нью-Йорк : [б.в.], 1994. – 199 с.

78. Содоль П. Українська Повстанча армія 1943 – 1949. Довідник другий / Петро Содоль. – Нью-Йорк : [б.в.], 1995. – 295 с.
79. Федун Петро-«Полтава». Концепція Самостійної України / [упоряд. і відп. ред. Михайло Романюк] ; НАН України. Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича ; Галузевий державний архів Служби безпеки України. – Львів, 2008. – Т. 1 : Твори. – 720 с.
80. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (далі – ЦДАВО України). – Ф. 3838. – Оп. 1. – Спр. 4а.
81. ЦДАВО України. – Ф. 3836. – Оп. 1. – Спр. 67.
82. ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 226.
83. Центральний державний архів громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України). – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 2968.

REFERENCES

1. Arkhiv upravlinnia Sluzhby bezpeky Ukrainy u Lvivskii oblasti (dali – AUSBU LO). – Spr. 47385.
2. AUSBU LO. – Spr. P-1716(D).
3. Borys M. Neskorena Dolynshchyna. Litopys vyzvolnykh zman. Martyrolohy, biohrafii, spohady, dokumenty, fotohrafii / M. Borys. – Ivano-Frankivsk : Nova Zoria, 2002. – 700 s.
4. Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy (dali – HDA SBU). – F. 2-N. – Op. 90 (1951). – Spr. 66.
5. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 56 (1953). – Spr. 6. – Т. 1.
6. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 57 (1953). – Spr. 1. – Т. 1.
7. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 58 (1953). – Spr. 11.
8. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 58 (1953). – Spr. 12.
9. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 59 (1953). – Spr. 6. – Т. 1.
10. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 59 (1953). – Spr. 6. – Т. 4.
11. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 59 (1953). – Spr. 6. – Т. 7.
12. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 60 (1953). – Spr. 3. – Т. 5.
13. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 60 (1953). – Spr. 16.
14. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 93 (1954). – Spr. 1.
15. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 93 (1954). – Spr. 2.
16. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 98 (1954). – Spr. 13. – Т. 1.
17. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 110 (1954). – Spr. 2. – Т. 5.
18. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 110 (1954). – Spr. 2. – Т. 7.
19. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 110 (1954). – Spr. 2. – Т. 8.
20. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 28 (1960). – Т. 6.
21. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 28 (1960). – Т. 9.
22. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 28 (1960). – Т. 16.
23. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 28 (1960). – Т. 18.
24. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 32 (1960). – Spr. 7.
25. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 36 (1960). – Spr. 6.
26. HDA SBU. – F. 2-N. – Op. 39 (1960). – Spr. 9.
27. HDA SBU. – F. 5. – Spr. 445. – Т. 1.
28. HDA SBU. – F. 5. – Spr. 36556.
29. HDA SBU. – F. 5. – Spr. 67417. – Т. 1.
30. HDA SBU. – F. 5. – Spr. 67417. – Т. 3.
31. HDA SBU. – F. 5. – Spr. 67417. – Т. 4.
32. HDA SBU. – F. 5. – Spr. 67443. – Т. 2.
33. HDA SBU. – F. 5. – Spr. 67448. – Т. 1.
34. HDA SBU. – F. 5. – Spr. 67448. – Т. 2.
35. HDA SBU. – F. 6. – Spr. 74268-Fp. – Т. 2.
36. HDA SBU. – F. 13. – Spr. 372. – Т. 2.
37. HDA SBU. – F. 13. – Spr. 372. – Т. 3.
38. HDA SBU. – F. 13. – Spr. 372. – Т. 9.

39. HDA SBU. – F. 13. – Spr. 372. – T. 16.
40. HDA SBU. – F. 13. – Spr. 372. – T. 56.
41. HDA SBU. – F. 13. – Spr. 372. – T. 63.
42. HDA SBU. – F. 13. – Spr. 376. – T. 28.
43. HDA SBU. – F. 13. – Spr. 376. – T. 47.
44. HDA SBU. – F. 13. – Spr. 376. – T. 60.
45. HDA SBU. – F. 13. – Spr. 398. – T. 13.
46. HDA SBU. – F. 71. – Op. 6. – Spr. 203.
47. HDA SBU. – F. 71. – Op. 6. – Spr. 258.
48. HDA SBU. – F. 65. – Spr. 7443.
49. HDA SBU. – F. 65. – Spr. 9079. – T. 52.
50. «Hrim» – polkovnyk UPA Mykola Tverdokhlib. Spohady i materialy / [upor. Hrytsyvk r.]. – Toronto-Lviv : Vydavnytstvo «Litopys UPA», 2008. – Kn. 5. – 128 s. (Litopys UPA. Seriiia «Podii i liudy»).
51. Demian H. Heneral UPA Oleksa Hasyn-«Lytsar» / Hryhorii Demian. – Lviv : Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy, 2003. – 648 s.
52. Zelenchuk M. Smert komandrya Mykoly Tverdokhliba-Hroma / M. Zelenchuk // Almanakh «Homonu Ukrainy» na rik 1992 : U 50-richchia povstannia Ukrainskoi Povstanskoi Armii. – Toronto : «Homin Ukrainy», 1992. – S. 59–70.
53. Ilnytskyi V. Drohobyt'ska okruha OUN : struktura i kerivnyi sklad (1945 – 1952 rr.) / Vasyl Ilnytskyi. – Drohobych : Vymir, 2009. – 368 s.
54. Ilnytskyi V. Kadrovyi sklad Karpatskoho kraiovoho provodu OUN (1945 – 1954) / Vasyl Ilnytskyi // Zbirnyk naukovykh prats. Natsionalnoho naukovo-doslidnoho instytutu ukrainoznavstva ta vsesvitnoi istorii. – K. : NNDIUVI, 2012. – T. KhKhIKh. – S. 122–141.
55. Ishchuk O. Zhyttia ta dolia Mykhaila Diachenka-«Marka Boieslava» / Oleksandr Ishchuk. – Toronto ; Lviv : Vydavnytstvo «Litopys UPA», 2010. – Kn. 9. – 140 s. (Litopys UPA. Seriiia «Podii i liudy»).
56. Ishchuk O. Yaroslav Bohdan-«Vsevolod Ramzenko» / Oleksandr Ishchuk, Nataliia Nikolaieva. – Toronto ; Lviv : Vydavnytstvo «Litopys UPA», 2011. – Kn. 14. – 128 s. (Litopys UPA. Seriiia «Podii i liudy»).
57. Kameniar A. Robert (Iaroslav Melnyk) / A. Kameniar. – B.m. : b.v., 1950. – 16 s.
58. Kohut M. Heroi ne vmyraiu... / Mykola Kohut. – Drohobych : Vydavnycha firma «Vidrodzhennia», 2001. – Kn. 1. – 62 s.
59. Kohut M. Heroi ne vmyraiu... / Mykola Kohut. – Kalush : «Arteks», 2002. – Kn. 2. – 72 s.
60. Kohut M. Heroi ne vmyraiu... Narys, spohady / Mykola Kohut. – Kalush : «Arteks», 2003. – Kn. 4. – 52 s.
61. Kohut M. Povstanska dolia Bairaka / Mykola Kohut. – Drohobych : «Vidrodzhennia», 1999. – 48 s.
62. Kuk V. Heneral-khorunzhyi Roman Shukhevych : Holovnyi Komandyr Ukrainskoi Povstanskoi Armii / Vasyl Kuk. – Lviv : Tsentri doslidzhen vyzvolnoho rukhu, 2007. – 120 s.
63. Kuk V. Postii Provodu OUN u seli Byshkakh (1943 – 1945 rr.) / Vasyl Kuka // Volia i batkivshchyna. – 1998. – Ch. 4 (13/29). – S. 36–46.
64. Lesiv S. Zakhody po likvidatsii providnyka OUN Karpatskoho kraiu-«Iefrema» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : URL : <http://museum-bandera.if.ua/main.php?m0prm=6&showItem=40> (01.01.2012).
65. Lesiv S. Referent OUN «Dnistrovyi» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : URL : <http://museum-bandera.if.ua/main.php?m0prm=6&showItem=13> [02.08.2011].
66. Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii. Nova seriiia. – T. 10 : Zhyttia i borotba henerala «Tarasa Chuprynky» (1907 – 1950). Dokumenty i materialy / [uporiad. Serhii Bohunov, Viktor Danylenko, Anatolii Kentii, Serhii Kokin, Volodymyr Lozytskyi, Mykola Posivnykh]. – K. ; Toronto : [b.v.], 2007. – 832 s.
67. Litopys Ukrainskoi Povstanskoi Armii. Nova seriiia. – T. 12 : Voienna okruha UPA «Buh» : Dokumenty i materialy. 1943 – 1952 / [uporiad. Volodymyr Moroz, Oleksandr Vovk]. – K. ; Toronto : [b.v.], 2009. – Kn. 1. – 800 s.

68. Manzurenko V. Lytsari Sribnoho khresta boiovoi zasluhy 1-ho ta 2-ho klasiv / Vitalii Manzurenko // Ukrainyskiy vyzvolnyi rukh / Tsentri doslidzhen vyzvolnoho rukhu, Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy. – Lviv : TzOV «Dyzain-studiia «Papuha», 2007. – Zbirnyk 9. – S. 272–273;
69. Marchuk I. Likvidatsiia radianskymy karalno-represyvnymy orhanamy Karpatskoho kraiovoho provodu OUN (1945 – 1954) / Ihor Marchuk // Ukrainyskiy natsionalizm : istoriia ta idei. Naukovyi zbirnyk. Vyp. I / [red. Oleh Bahan]. – Drohobych : Posvit, 2009. – S. 50–60.
70. Myzak N. S. Za tebe, sviata Ukraino. Zalishchyskyi povit u vyzvolnii borotbi OUN, UPA / N. S. Myzak. – Chernivtsi : Zoloti lytavry, 2002. – Knyha tretia. – 418 s.
71. Mirchuk P. Narys istorii OUN. 1920 – 1939 roky / [avt.kol. Oleksandr Darovanets, Volodymyr Moroz, Volodymyr Muravyskiy, Mykola Posivnych]. Vydannia tretie, dopovnene. – K. : Ukrainyska vydavnycha spilka, 2007. – 1008 s.
72. Moroz V. Zynovii Tershakovets-»Fedir« / Volodymyr Moroz. – Toronto ; Lviv : Vydavnytstvo «Litopys UPA», 2011. – 128 s. (Litopys UPA. Seriiia «Podii i liudy»).
73. Moroz V. Povidomlennia pro smert Zynoviiia Tershakovtsia / Volodymyr Moroz // Ukrainyskiy vyzvolnyi rukh / Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha NAN Ukrainy, Tsentri doslidzhen vyzvolnoho rukhu. – Lviv : [b.v.], 2005. – Zbirnyk 4 : Borotba narodiv Tsentralno-Skhidnoi Yevropy proty totalitarnykh rezhymiv u KhKh st. – S. 28–34.
74. Pryshliak Ya. Dva braty idealisty. Biohrafii, spohady, narysy, epizody iz zhyttia y pratsi / Yaroslav Pryshliak. – Niu-York ; Monreal : Vydannia Amerykanskoi ukrainskoi fundatsii «Volia», 1990. – 319 s.
75. Prodanyk D. Okruzhnyi propahandyst «Arkadii» : [propahandyst OUN na terenakh Karpatskoho kraiu Oleksandr Andrusheiko] / D. Prodanyk // Shliakh peremohy. – 2013. – 11 ver. (№ 36). – S. 6.
76. Romaniuk M. Petro Fedun-»Poltava« – providnyi ideoloh OUN ta UPA / Mykhailo Romaniuk. – Toronto ; Lviv : Vydavnytstvo «Litopys UPA», 2009. – Kn. 6. – 126 s. (Litopys UPA. Seriiia «Podii i liudy»).
77. Sodal P. Ukrainyska Povstancha Armiia. 1943 – [19]49. Dovidnyk / Petro Sodal. – Niu-York : [b.v.], 1994. – 199 s.
78. Sodal P. Ukrainyska Povstancha armiia 1943 – 1949. Dovidnyk druhyi / Petro Sodal. – Niu-York : [b.v.], 1995. – 295 s.
79. Fedun Petro-»Poltava«. Kontseptsiiia Samostiinoi Ukrainy / [uporiad. i vidp. red. Mykhailo Romaniuk] ; NAN Ukrainy. Instytut ukrainoznavstva im. I. Krypiakevycha ; Haluzevyi derzhavnyi arkhiv Sluzhby bezpeky Ukrainy. – Lviv, 2008. – T. 1 : Tvory. – 720 s.
80. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady ta upravlinnia Ukrainy (dali – TsDAVO Ukrainy). – F. 3838. – Op. 1. – Spr. 4a.
81. TsDAVO Ukrainy. – F. 3836. – Op. 1. – Spr. 67.
82. TsDAVO Ukrainy. – F. 3833. – Op. 1. – Spr. 226.
83. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv hromadskykh obiednan Ukrainy (dali – TsDAHO Ukrainy). – F. 1. – Op. 23. – Spr. 2968.

Статтю подано до редакції 15.02.2016 р.